

Marta Fartelová

MOTÝL

Od autorky
úspešnej knihy
*Chlapec
bez mena*

SPOMIENKY
na budúcnosť

Marta Fartelová

SPOMIENKY
na budúcnosť

Copyright © Marta Fartelová 2019
Design © Motýl design 2019
Cover photo © Nathalie Seiferth/Trevillion Images
Slovak edition © Vydavateľstvo Motýl 2019

ISBN: 978-80-8164-204-3

Marta Fartelová

SPOMIENKY
na budúcnosť

VYDAVATELSTVO MOTÝL

*Pamäť je tajomstvo hlbšie ako temnota oceánov.
(Rafik Schami)*

POĎAKOVANIE

Celý tento príbeh sa začal milým darčekom od mojej druhej kolegyne Inge, knihou s netradičným názvom Muž, ktorý si mýlil manželku s klobúkom. S hanbou musím priznať, že som dovtedy nepočula ani o tejto knihe, ani o jej autorovi Oliverovi Sacksovi. Alebo som si to skôr myslela. Až po prečítaní som spoznala v autorovi skvelého lekára – neurológa a psychiatra, ktorý vystupoval vo vynikajúcom filme Čas prebudenia, teda, samozrejme, nie osobne, hral ho rovnako charizmatický Robin Williams. Oliver Sacks však poskytol nielen námet, ale sám na filme spolupracoval. Odporúčam vám prečítať si životopis tohto jedinečného muža, ktorý nie je v Európe príliš známy, zato v USA je považovaný vo svojom odbore za absolútnu špičku.

No späť ku knihe Muž, ktorý si mýlil manželku s klobúkom. Kniha je zostavená z rôznych príbehov ľudí so zvláštnymi diagnózami a ich príznaky sú miestami skutočne až absurdné. Mne však padli do oka dva zaujímavé príbehy ľudí, ktorí stratili pamäť, a moja predstavivosť začala okamžite pracovať na plné obrátky. Aké to musí byť, keď človek zabudne na veľkú časť vlastného života? Keď sú mu tí najbližší zrazu vzdialení a obľúbené miesta neznáme? A prvotná inšpirácia

bola na svete. Takže ďakujem Inge Kačirovej za skvelý darček. A tiež Oliverovi Sacksovi za vynikajúcu knihu a jeho jedinečný prístup k pacientom. Jeho príbehy a ich hlavní hrdinovia boli pre mňa základom na nazretie do duše človeka, ktorý stratí svoju minulosť.

Keď som už pri autoroch, ktorých knihy ma inšpirovali, rada by som spomenula Rafika Schamiho, ktorého myšlienky som použila ako citáty v úvode knihy i v niektorých kapitolách. Vo svojej knihe Sofia zachytil pre mňa dôležitú podstatu ukladania si spomienok.

Musím sa priznať, že téma mi bola veľmi blízka, keďže tiež patrím medzi ľudí, ktorí si pamätajú málo, spomienky selektujú a niekedy aj upravujú, trpia spomienkovým optimizmom, pre ktorých je pamäť niekedy zákerný nepriateľ a občas zase výborný spojenec. Sama neviem, či je to výhoda, alebo nevýhoda, či je to hendikep, alebo spôsob obrany organizmu. Naučila som sa s tým žiť. No viem, že moji najbližší to nemajú so mnou až také jednoduché, preto im aj touto formou ďakujem za trpezlivosť.

Moja vďaka patrí tiež celému kolektívu vydavateľstva Motýľ. Som presvedčená, že moja štrnásť kniha vydaná v tomto vydavateľstve je najlepším dôkazom našej skvelej spolupráce. Nikdy neprestanem byť vďačná za to, že dali mojim myšlienkam ten správny obal a našli správnu cestu, ako ich dostať k mojim čitateľom.

Ďakujem pani redaktorke Anette Letkovej za vysoko profesionálnu korektúru mojej knihy. Som veľmi rada, že práve ona sa opäť ujala môjho nového románu. Nesmierne obdivujem, ako dokáže pracovať so slovami, každému vie dať správne miesto i tvar. Cením si jej schopnosť vycibriť text, obrúsiť hrany, dodať mu ľahkosť a plynulosť.

Chcela by som spomenúť všetkých čitateľov, ktorí mi zostávajú verní po celé roky. Je to pre mňa silný hnací motor a inšpirácia stále sa zlepšovať a hľadať nové témy a myšlienky, ktoré by ich ešte stále vedeli zaujať. Verím, že sa mi to bude dariť aj naďalej.

Ďakujem mojim drahým rodičom, že ma celý život podporujú, nielen v písaní, ale v celom živote. Ohotne privierajú oči nad mojimi prešľapmi, bezhranične ma milujú a sú vždy pripravení pribehnúť mi na pomoc. Moja mamina stále zostáva prvým človekom, ktorému vždy s obavami odovzďávam svoj nový rukopis. Ten pocit strachu a zodpovednosti je rovnaký, ako to bolo pri mojom prvom diele. A moja radosť, keď mi povie, že sa jej páčil, je tiež rovnaká.

Moja drahá sestra Lucia zostáva mojim najlepším reklamným agentom. Viem si živo predstaviť, ako sa ľudia v jej okolí boja nekúpiť si moju knihu. A ak príliš protestujú, je mi jasné, že im ju daruje. Okrem toho, že je výborná propagátorka mojich kníh, je tiež skvelá mama dvoch nádherných a života-schopných detí.

Velká vďaka patrí mojim milovaným „malým ženám“ Matke a Ninke a tiež môjmu nádejnému zatkovi Denisovi. Boli časy, keď som sa ich snažila niečo naučiť a byť im príkladom, no karta sa obrátila a dnes sa od nich učím ja a som im za to nesmierne vďačná. Milujem ich jedinečný zmysel pre humor a verím, že je to jedna zo silných črt, ktoré spájajú celú našu rodinu. Som presvedčená, že s úsmevom je život krajší. Chvilé s nimi sú pre mňa obrovským darom.

A na záver by som chcela poďakovať môjmu milovanému Pedrovi. Jeho trpezlivosť znášať moju roztržitosť a zábudlivosť je nekonečná, rovnako ako ochota vydržať moju premenlivú náladu, ktorá je niekoľkonásobne horšia ako aprílové počasie.

Marta Fartelová

Nie je téma, o ktorej by nebol ochotný sa so mnou rozprávať, vždy je pripravený počúvať ma a nikdy mi nedá najavo, že sa opakujem, hoci podvedome tuším, že to robievam často. Najšť spriaznenú dušu, ktorej môžem otvoriť celé srdce i myseľ, je veľkým darom a nekonečnou inšpiráciou.

PROLÓG

Niekde na pomedzí snívania a bdenia som zachytil tiché ľudské hlasy. Snažil som sa zapamätať si posledný obraz svojho sna, pretože sa mi zdalo, že to bolo niečo dôležité. Nemal som rád ten zvláštny pocit, keď som sa zobudil zo živého sna a zrazu som si nevedel vybaviť, čo sa mi snívало. Čosi mi navrávalo, že ten obraz bol dôležitý, že som prišiel na riešenie problému, ktorý ma dlho trápil, možno som konečne nadabil na posledný dielik skladačky, s ktorou som sa trápil už celé týždne. Doľahol na mňa pocit straty, akoby som prišiel o kus spomienky.

Pomaly som otvoril oči a zbadal svoju ženu. Pozrel som jej do očí a usmial som sa. Bola krásna, hoci včera som si všimol, že v kútikoch očí jej pribudli jemné vrásky a do pohľadu sa vrylo poznanie, ktoré sa nadobúda len rokmi. Mala iný účes a tiež dosť schudla, ale predstavil som si, ako sa musela trápiť po nehode, ktorá sa mi stala, a preto som sa nečudoval. Zdalo sa mi, že za ten mesiac, čo som ležal v bezvedomí, zostarla hádam aj o roky, ale nikdy by som jej to nepovedal. Stále bola krásna a ja som ju miloval rovnako, ako keď som ju uvidel prvýkrát.

Opätovala mi úsmev. „Dobré ráno, láska,“ pozdravila ma nežným hlasom. „Pozri, koho som priviedla,“ dodala a ja som si vtedy uvedomil, že pred ňou stoja dve deti. Prebehol som pohľadom z chlapca na dievča a naspäť, a potom znovu.

„Kde sú naše deti?“ spýtal som sa. Sľúbila, že dnes dovedie naše deti a moju mamu.

„Toto sú naše deti,“ odvetila a nechápavo na mňa pozerala. Tie dve cudzie deti sa otočili k nej a dívali sa na ňu.

Nerozumel som tomu. Moja manželka mala zmysel pre humor, ale toto nebolo vtipné, takýto krutý žart by naozaj nevymyslela. Nedoviedla by predsa cudzie deti. Videl som, ako ich trochu postrčila ku mne, no deti vystrašene zaspätkovali a cúvli. Nechápal som, čo tým sleduje.

„Naše deti sú menšie, oveľa menšie,“ zvýšil som hlas. „Kde sú naše deti?“ spýtal som sa a sám som začul v tóne otázky hystériu.

„Preboha, syn môj!“ začul som. „Čo to hovoríš?“

Vtedy som si uvedomil, že vedľa stojí ešte moja mama. Pozrel som sa na ňu. Bola to ona, ale vyzerala inak. Zostarła o niekoľko rokov, bola úplne šedivá a vrásky sa jej prehĺbili. Bola to moja mama, ale vyzeralo to, akoby sa s jej tvárou pohral nejaký dobrý filmový maskér a snažil sa jej pridať minimálne päť rokov.

Pripadal som si naozaj ako v zlom filme. Nieкто sa so mnou hral nepekným spôsobom. „Mama, čo sa stalo? Čo sa prihodilo deťom? A čo tebe?“ Teraz som už naozaj kričal. Zdesene a hystericky. Pohľad predо mnou bol ako nočná mora, ako scéna z treťotriedneho amerického hororu.

Deti sa rozplakali.

„Mami, čo to ocko hovorí? Nevie, že som to ja? Mamíííí!“

dožadoval sa odpovedí chlapec. Potom objal moju ženu okolo pása a plakal.

Prečo to robíš? Prečo to dieťa nazýva moju ženu mamou?! chcel som skríknúť.

Vtom sa rozplakala moja mama. „Preboha! Čo sa to deje?!“ pustila sa do plaču i svokra.

Všetci okolo mňa plakali a otázky padali jedna cez druhú. Moja žena sa načiahla a stlačila tlačidlo nad mojou hlavou.

„Čo sa udialo? Povedzte mi, čo ste so mnou spravili!“ kričal som. Chcel som sa postaviť, no všetko ma bolelo, a tak som len zúfalo rozhadzoval rukami, pričom som si vytrhol kanylu, ktorá mi viedla do žily.

V tej chvíli vbehla dovnútra sestrička a moja žena na ňu zúfalo vyhrkla: „Neviem, čo sa stalo. Môj manžel potrebuje rýchlo pomoc.“

Sestrička za menej ako sekundu zhodnotila profesionálnym okom celú situáciu, vyšla z dverí a na chodbe zakričala: „Pán doktor, potrebujeme sedatíva na štvorku. Rýchlo!“

Všetko sa dialo rýchlo. O malý okamih sa ukázal v izbe doktor a napriek tomu, že som sa urputne bránil, mi pichol injekciu. Telo mi rýchlo ochablo, myseľ sa zahmlila a ja som už nevládal udržať otvorené viečka. Posledné, čo som zazrel, skôr ako moju myseľ zahalila tma, bola moja krásna manželka.

„Neopúšťaj ma, prosím!“ chcel som jej povedať, no z úst mi nevyšiel ani hlások. Pomyslel som si, či ju ešte uvidím, keď znovu otvorím oči, alebo mi zmizne ako stratený sen nad ránom.

PRVÁ KNIHA

*Šťastie spôsobuje, že čas plynie rýchlejšie,
preto zanecháva v pamäti menej stôp.
(Rafik Schami)*

1. kapitola

*Človek môže byť všetko,
len sám pred sebou neunikne.
(Franz Kafka)*

Schúlená v skrini sa snažila zastaviť triašku, ktorá otriasala jej telíčkom. Bolo tam teplo a tma. Zadržovala dych, bojac sa zvuku vlastného nádychu, no aj tak mala pocit, že v tom dusnom teplom priestore nezostal už žiaden kyslík. Začula pomalé a tiché kroky. Nohy skoro nečujne našlapovali na mäkký koberec, pomaly, rozvážne a ticho, pripomínajúc veľkú zakrádajúcu sa mačku. Cez škáru vo dverách skrine zahliadla tieň. Stiahla sa ešte viac dovnútra, pritiahla si nohy tesne k brade a dúfala, že sila myšlienky ju spraví neviditeľnou. Nenazrela cez škáru von. Tušila, kto sa blíži. Vždy sa zakrádal ako šelma, dravec, predátor.

Keď sa otvorili dvere, nahlas vzlykla a prudko zatvorila oči. Keď ju niekto chytil za plecía, vykrikla. Vtom si však uvedomila, že držiace prsty ju nestískajú a nespôsobujú jej bolesť a modriny. Naopak, pocítila, že sú jemné, nežné a priťahujú ju k sebe. Otvorila oči.

„Mami,“ zaševalila skoro nečujne a z očí jej začali od úľavy tiecť slzy.

„Zlatíčko moje,“ objala ju mama a silno stisla. „Už je dobre, všetko je v poriadku.“

„Kde... kde je?“ nedokázala vysloviť jeho meno.

„Je preč,“ smutne sa na ňu usmiala mama.

Snažila sa jej úsmev opätovať, no na tvári sa jej zjavil len smutný úškľabok. „Vráti sa,“ skonštatovala potichu. Jej hlas neznel ako hlas osemročného dievčatka, ale ako hlas dospelej ženy, ktorá skúsila už mnohé protivienstvá osudu.

Mama pokrútila hlavou. „Už sa nevráti,“ odvetila s istotou. „Už nikdy sa nevráti.“

Pozorne som si prečítala po sebe posledné vety, pomaly som sa oprela na stoličke, založila si ruky za hlavu a spokojne sa ponafahovala. Moja myseľ ešte niekoľko okamihov zostávala v príbehu a posledný obraz matky s dcérou v náručí mi zostával pred očami v trojrozmernom zobrazení. Videla som ich, akoby boli so mnou v miestnosti, cítila som ich strach, napätie i úľavu. Bola som s dievčatom v kúte tmavej skrine, zadúšala som sa nedostatkom kyslíka, cítila som teplo i slanosť jej slz, srdce nám búšilo v rovnakom rytme a dych sa zatajoval v hrudi. Keď sa vrhla matke do náručia, na vlastnom tele som vnímala jej úľavu a nekonečnú lásku, ktorá ju obklopila.

Keď sa obraz postupne rozplynul, pocítila som, ako mi tvár rozťahol spokojný úsmev. Fikcia ustúpila realite a ja som bola opäť len autorka, matka, manželka a obyčajná žena. Pozrela som na hodiny zavesené nad dverami.

„Preboha!“ zhíkla som zhrozene. Vzala som mobil a rýchlo ho zapla. Dvakrát som sa pomýlila pri zadávaní kódu, tak sa mi triasli ruky.

„Len pokoj,“ prikázala som sama sebe. Na chvíľu som mu-

sela položiť telefón z rúk a zopárkrát sa zhlboka nadýchnuť. Keď som sa ponáhľala, vždy mi všetko padalo z rúk a namiesto toho, aby som veci urýchlila, musela som ich spraviť niekoľkokrát, čo mi zabralo oveľa viac času.

Na tretí pokus som vyfukala správny prístupový kód a môj telefón zahral. Inokedy sa mi to zdalo ako milá prívetivá melódia na uvítanie, no dnes ma podráždila.

„Podme, podme!“ nervózne som sa mu prihovárala, kým som pozerala na displej. „No tak, už sa konečne zapni!“ zvrieskla som.

Keď displej ožil, namrzene som si sama pre seba zamumlala: „Daj si pozor na želania.“ Na obrazovke svietilo dvanásť neprijatých hovorov a desať správ. Väčšina bola od môjho manžela Patrika a dva od Matúška, môjho syna.

Otvorila som správy a pohľad mi padol hneď na poslednú: *Dopekla, kde si!* Ďalšie som nečítala. Aj bez toho som poznala približný obsah predchádzajúcich.

Prvá prišla od Patrika približne pred hodinou a pol a určite mi v nej humorne pripomínal, že dnes má náš syn klavírny koncert v umeleckej škole. *Láska, začni si už pomaly vyberať slávnostnú róbu, aby sa mohol Matúško pochváliť okrem talentu aj najkrajšou mamou v škole. (Hoci ty by si bola krásna aj v teplákoch.)* A za tým ma čakal smajlík so žmurkajúcim okom.

Ďalšia prišla pol hodiny pred koncertom. *Si už na ceste? Počkám ťa vonku.*

Potom sa intenzita zvyšovala, správy striedali telefonáty a boli už len krátke: *Ozvi sa! Kde si?*

Schmatla som prvé šaty, ktoré mi padli do oka, a rýchlo som si ich natiahla. Vlasý som si zachytila gumičkou a znechutene som sa pozrela do zrkadla. Bez mejkapu som

vyzerala neupravena a unavene, no ďalšie zdržanie som nemohla pripustiť. Sadla som do auta a nahlas som sa modlila, aby som po ceste nestretla žiadnu hliadku. Moje modlitby boli vyslyšané a ja som s päťdesiatminútovým oneskorením dorazila pred budovu umeleckej školy. Parkovisko bolo preplnené, a tak som ďalšie vzácne minúty stratila hľadaním voľného miesta v okolitých uličkách.

„Mami, už sa to skončilo,“ privítal ma vyčítavý hlas môjho syna pred vchodom do koncertnej miestnosti a sklamanie na jeho tvári bolo pre mňa horšie ako šibenica.

„Prepáč, Matúško,“ čupla som si k nemu. „Ja... písala som... úplne som stratila pojem o čase,“ povedala som popravde, aj keď som si nebola istá, či môj sedemročný syn rozumie tomu, čo znamená *stratiť pojem o čase*.

„Pani učiteľka ma pochválila. Povedala, že som jej obľúbený žiak.“ Oči sa mu rozžiarili a zdalo sa, že pochvala jeho najobľúbenejšej učiteľky bola primeranou náplastou na moju neprítomnosť. Vždy som obdivovala schopnosť detí žiť v prítomnom okamihu.

„Určite najobľúbenejší,“ žmurkla som na neho sprisahanecky.

Uškrnul sa na mňa a zapýril sa až po uši. Objal ma. „Mami, ona je taká úžasná,“ pošepkal mi do ucha.

Pobozkala som ho na spánok a silno privinula k sebe.

„Mamííí,“ zapišťal detským hláskom. „Veď ma rozpučíš.“

Pustila som ho a postrapatila mu vlasy, ktoré si Matúško pred koncertom starostlivo učesal.

Až vtedy som sa odvážila pozrieť na manžela. Stál dva kroky od nás a upieral na mňa pohľad, ktorý zabíjal. Ospravedlňujúco som sa naňho zadívala a pokrčila plecami. Nádýchla som sa, no Patrik ma umlčal jediným gestom. Vedela

som, že je nahnevaný a tiež mi bolo jasné, že hnev ho len tak rýchlo neprejde. Zadržala som hlasný vzdych.

„Pôjdeme domov,“ otočila som sa k Matúškovi. „Najprv však vyzdvihneme Simonku,“ dodala som.

„Môžeme ísť na pizzu?“ nadšene sa spýtal náš malý synček a celý sa rozžiariť. Tento jeho výraz nadšenia, vzrušenia a očakávania som milovala. Matúško rozprával celou tvárou i celým telom. Žiarili mu oči, líčka mu zružoveli, obočie sa zdvihlo v očakávaní odpovede, ba dokonca sa mu niekedy jemne chveli nozdry ako mladému pretekárskemu koňovi v štartovacom boxe. Ruky rozhadzoval v rytme slov a poskakoval, akoby mal v topánkach strunky.

„Jasné, že môžeme. Náš malý virtuóz si predsa zaslúži odmenu,“ pohladkala som ho po hlave.

„Jupííí!“ z výskok nadšene a rýchlo zbehol po schodoch, akoby mal v zadku vrtuľu.

S Patrikom sme sa vybrali za ním. Kráčali sme mlčky vedľa seba, a keď som naňho po očku pozrela, videla som kamenný výraz jeho tváre. Nevenoval mi ani pohľad.

Bolo obdobie, keď by som začala vysvetľovať, prečo som prišla neskoro. Mávala som nutkanie zmenšovať svoj podiel viny a pripisovať ho okolnostiam. Postupom času a tiež s Patrikovým pričinením som si uvedomila, že vypnutý mobil, nespoľahlivý budík, daždivé počasie, šmyklavá cesta, obchádzka a množstvo iných nástrah nemôžu za fakt, že nie som schopná dodržiavať termíny a normálny denný režim. Náročné sebauvedomenie mi prinieslo poznanie, že príčinou som ja a moja neschopnosť prikladať týmto veciam dostatočnú dôležitosť a pozornosť.

„Ty si nikdy na nič nezabudol?“ bola moja obľúbená otázka, ktorou som prechádzala do útoku. Bola som si istá, že aj

tá najdokonalejšia pamäť má svoje prepadlisko, do ktorého sa dostávajú slová, tváre, myšlienky i termíny.

„Samozrejme, že zabudol,“ odpovedal mi Patrik. Na tvári mal výraz absolútneho pokoja, aj keď som tušila, že pod povrchom to v ňom vrie.

„Tak vidíš,“ spokojne som rozhodila rukami. Inú odpoveď som ani nečakala. Ako veľmi som sa zmýlila, keď som si v tej chvíli myslela, že mám vyhraté.

„Nikdy som však nezabudol na teba ani na nič, čo súvisí s tebou.“ Tou vetou mi vzal všetok vietor z plachiet.

„Nerobím to naschvál,“ povedala som zahanbene.

Vzdychol a smutne prikývol. „Viem. No nedá mi nerozmýšľať nad tým, či ti na mne tak málo záleží.“

„Ty vieš, že záleží,“ namietla som urazene.

„Tak mi to dokáž aj inak ako slovami,“ zamumlal medzi dverami a nechal ma s mojimi myšlienkami.

„Mami, prečo si smutná?“ vytrhla ma z nie najprijemnejších spomienok moja dcéra.

Zažmurkala som a zlomok sekundy mi trvalo, kým som si vôbec uvedomila, kde som. Vedela som, že spôsob, akým som sa vedela zahĺbiť do vlastných myšlienok, je veľmi zvláštny. Na jednej strane to bol dar, hlavne keď som niečo tvorila. Keď som písala príbeh, bola som tam. Bytostne účastná priamo v centre diania, videla som svoje postavy tak blízko, že som sa ich mohla dotknúť, počula som ich rozprávať, cítila som vône i chute, dokonca i atmosféru. No na druhej strane to bolo prekliatie. Moje okolie rozčuľovali moje úniky z reality, môj prechod do iného časopriestoru, cestovanie mojej mysle.

„Nie som smutná, Simonka, len som bola zamyslená,“ priznala som popravde.